

ZUIDELIJK AFRIKA NIEUWS 151

SOLIDAIR MET DE VRIJHEIDSSTRIJD
2 maandelijks blad van de AABN juni 1988

DEMONSTREER MEE TEGEN APARTHEID!
Zaterdag 11 JUNI vertrek:
13.00 uur DAM, Amsterdam
MANIFESTATIE MUSEUMPLEIN 14.00 uur
LET OPI! ROUTE GEWIJZIGD

NELSON MANDELA: THE KING

Onthulling: Pierson bemiddelt in aandelen goud.

'Stuur een bericht naar Mandela', zeggen 12 bekende Nederlanders

BESTE LEZER/ES

Dit nummer van het **Zuidelijk Afrika Nieuws** arriveert vlak voor een boeiende anti-apartheid zomer. Op 11 juni is Amsterdam het toneel van de **grootste protestdemonstratie tegen apartheid** uit de Nederlandse geschiedenis, en biedt het Londense Wembley stadion onderdak aan een mega-popfestival uit solidariteit met ANC-leider Nelson Mandela, die op 18 juli aanstaande 70 jaar wordt en inmiddels 25 jaar in de gevangenis zit. In Nederland roepen enkele bekende personen op tot een unieke solidariteitscampagne met Mandela. Voor de redactie was dit alles aanleiding om enkele pagina's aan zijn charisma te wijden, dit in samenwerking met de redactie van het weekblad *Nieuwe Revu*. Op 10 juni heeft Zuid-Afrika er twee jaar noodtoestand opzitten. Een periode van ongekende terreur tegen alles dat anti-apartheid is. Veelbetekend was wat dat aangaat de toespraak van Jay Naidoo, de sekretaris-generaal van de machtige vakcentrale COSATU, die tijdens het COSATU-kongres aangaf dat er eerder van een weloverwogen strategie dan van paniek sprake was bij het Bothabewind. Vooral het verbieden van buitenlandse financiële steun aan anti-apartheids groeperingen, de nieuwe antikapbondswetten, de opkomst van de dead-squads en de censuurmaatregelen duiden erop dat de oppositie nog een zware periode tegemoet gaat, aldus Naidoo. Toch riep COSATU op tot een **driedaagse nationale proteststaking**, begin juni. Een interessante konfrontatie.

Terwijl tientallen verzetsmensen in de dodencellen wachten op hun vrijwel zekere executie en de 'Sharpsville Six' die heropening van hun proces voor hun leven vechten, zijn twee leden van het bevrijdingsleger Umkhonto we Sizwe, Mthetheleli Zephania Mncube (28) en Mzondeleli Nondula (24) begin mei ter dood veroordeeld. Tegen die achtergrond is de aanhoudende advertentiekampagne van Shell in de Zuidafrikaanse pers, waarmee de oligegant die kritiek op haar leveranties aan leger en politie van Zuid-Afrika probeert af te kopen, om onpasselijk van te worden. 'Everyone should enjoy human rights' heet het in een van die advertenties. En dat is precies waarom wij de strijd tegen Shell's kollaboratie met het apartheidsbewind onverminderd moeten

voortzetten. Want wij verwachten zeker niet dat het boycotdebat dat de Tweede Kamer deze maand voert tot dwingende sankties tegen Nederlandse bedrijven in Zuid-Afrika zal leiden. Pierson, Helderling & Pierson zal wel met Zuidafrikaanse aandelen mogen blijven schuiven.

Fulco van Aurich

STUUR EEN BERICHT AAN MANDELA

Twaalf bekende Nederlanders lanceren op 12 juni aanstaande in samenwerking met de Anti-Apartheids Beweging Nederland de campagne 'Stuur een bericht naar Mandela'. Het gaat om Mies Bouwman (AVRO-televisie), Conny Braam (voorzitster Anti-Apartheids Beweging Nederland), Frans Brügger (musik), André van Duin (komiek),

Gerda Havertong (aktrice/zangeres), Freek de Jonge (kabaretier), Jeroen Krabbé (akteur/schilder), Willem van Manen (advokaat/tekenaar), Bert Schierbeek (auteur), Anneke Visser (kommissaris van politie te Den Haag) en Maartje van Weegen (presentatrice NOS-Journaal). Via een poster nodigen zij alle Nederlanders uit om een groetkaart, brief of gedicht naar ANC-leider Nelson Mandela in de Pollsmoor Prison bij Kaapstad te sturen. Mandela wordt op 18 juli 70 jaar, waarvan hij er 25 achter de tralies doorbracht.

Iedereen die mee wil doen met de campagne voor Mandela wordt verzocht voor 1 juli 1988 z'n felicitatiepost naar de Anti-Apartheids Beweging Nederland te sturen. De AABN heeft de Nederlandse ambassadeur in Zuid-Afrika gevraagd de solidariteitsbetuigingen aan Mandela te overhandigen. Wie meer postzegels plakt dan het vereiste tarief steunt daarmee een *onderwijsproject van het ANC in Dakawa (Tanzania)*.

Inmiddels is aan minister-president Lubbers gevraagd symbolisch de eerste boodschap aan Nelson Mandela te schrijven.

Het actieadres is: 'Stuur een bericht naar Mandela', p/a AABN, Postbus 10500, 1001 EM Amsterdam. Voor meer informatie: 020 267525.

Fulco van Aurich

juni aktiemaand

► **steun het
ANC**

Het ANC speelt een centrale rol in het verzet tegen apartheid in Zuid-Afrika. Al ruim driekwart eeuw strijdt deze bevrijdingsbeweging tegen het racistische apartheidsbewind.

Wij vragen u een keuze te maken tegen racisme en onderdrukking en vóór bevrijding en verzet.

Sluit u daarom aan bij de **tiendaagse voor het ANC, 16 t/m 26 juni.**

giro 14466 ◀

t.n.v. Aktie Zuidelijk Afrika,
Amsterdam o.v.v. ANC

ZUIDELIJK AFRIKA NIEUWS

verschijnt zes keer per jaar
Jaarabonnement f 12,50
Jun 1988

REDAKTIE: Fulco van Aurich
(eindredakteur)
Rien Cardol
Jan Pieter de Jans
Pim Juffermans
Ruud Vlek

VERDER DANK AAN: Mono Badela,
Caroline Boone (omslag), Joost
Divendal, Evelien Groenink,
Gonny Hagelen, Bing Müller,
Tonja Nijenhuis, Robert Serno,
Bert Tiddens, Piet Wiersinga
en Irusia Zimmer (lay-out)

**ANTI-APARTHEIDS BEWEGING
NEDERLAND**

Lauriergracht 116,
1016 RR Amsterdam
Giro 580900, tel. 020-267525

Druk- en zetwerk: SSP, Amsterdam

VERVOLG: DE POLARISATIE

Terreinwinst ANC

Zo ongeveer alle organisaties links van Botha zijn voor de opheffing van het verbod van het ANC. Vriend en vijand reist af naar Lusaka of elders om te overleggen met het ANC; *onlangs pleitten zelfs twee parlementsleden van de Nationale Partij voor onderhandelingen met de bevrijdingsbeweging.* Daartegenover stelt de Zuidafrikaanse regering: *'Waar het ANC ook is, we zullen het vernietigen'*. Dat dit geen loze kreten zijn heeft de moord op ANC-vertegenwoordigster Dulcie September bewezen. Het was reeds de 9e aanslag in 1988 op het ANC buiten Zuid-Afrika. Terecht valt Aziz Pahad hier onmiddellijk op aan dat *'...het externe offensief tegen het ANC een evenbeeld is van de aanslagen in het land door doodseskaders en burgerwachten tegen alle sektoren van de beweging intern. In het land zijn de laatste tijd vele, vele belangrijke leidinggevende activisten van de jongeren, de gemeenschapsorganisaties, de vakbonden gedood door doodseskaders en er is geen enkele persoon gearresteerd en vervolgd voor deze moorden. Maar als ze denken dat het gebruik van terrorisme het ANC of enige andere oprechte strijder tegen apartheid bang kan maken, dan vergissen ze zich. We hebben altijd gezegd dat het ANC de aspiraties van miljoenen van onze mensen vertegenwoordigt. De moord op een aantal mensen is een verdrietig verlies, maar het kan de strijd niet stoppen. ... We laten ons niet intimideren, het sterkt ons in ons besluit nog harder te vechten.'*

Het recente besluit van het COSATU-kongres om ondanks de verboden van februari dit jaar tussen 6 en 8 juni een massaal nationale protest te organiseren (de reaktie van het regime is op het moment van schrijven nog niet bekend), bewijst dat aan de kant van het verzet de klokken gelijk staan.

Rien Cardol

Our leader. Eerste kommandant van Umkhonto we Sizwe. Onderwerp van liedjes van kinderen in de straat en bij begrafenis. Na 25 jaar in de gevangenis sterker aanwezig dan ooit, in Zuid-Afrika.

Scholieren die hem nooit in leven-dien lijve hebben gezien, hem alleen kennen van horen zeggen, rennen zich de benen uit het lijf voor zijn vrijlating.

Vraag nooit een Zuidafrikaan om je 'even iets' te vertellen over Nelson Mandela. Dat doen is de strijd kleineren, de geschiedenis, de Zuidafrikaan zelf. Mandela is die strijd en die geschiedenis. Met lijden en het verzet. 'Nelson Mandela is the vision we all share', zegt Karima. 'The vision of a new, democratic, non-racial and non-sexist South Africa.'

Geen leider van één organisatie, geen held van één bevolkingsgroep: als er morgen vrije verkiezingen zouden plaatsvinden in Zuid-Afrika, zou bijna iedereen stemmen op Mandela for President. Ook veel blanken.

Een portret van de man die geboren werd als koningszoon en die, ondanks apartheid, armoede en gevangenis, inderdaad ook koning werd.

Uit een autobiographical note, geschreven in 1964 in de gevangenis: *'I was born in Umtata, Transkei, on 18 July 1918. My father, Chief Henry, was a polygamist with four wives. Neither he nor my mother went ever to school.'*

In the Tembu-gemeenschap in Transkei werd de kleine Nelson opgevoed voor zijn toekomstige hoge positie. Zo begon zijn politieke ontwikkeling: luis-terend naar de 'ouders' van de stam, als ze spraken over de goede oude tijd voor de aankomst van de 'white man'. *'Het land was van ons. Wij heersten over het land, de bossen en de rivieren. Wij kozen en werkten met onze eigen regering; we controleerden onze eigen legers en organiseerden onze eigen handel en bedrijven.'* De ouders vertellen ook over de bevrijding, hoe die bevochten werd door de voorouders in de verdediging van het land. Ze vertellen over de dappere daden van de generaals en soldaten in die roemrijke tijd. Nelson hoopte, en beloofde zichzelf toen al dat *'emidden van die aangenamen dingen die het leven me brengen zou, er ook de mogelijkheid voor mij zou zijn om mijn volk te dienen en mijn eigen nederige bijdrage te leveren aan onze strijd voor vrijheid'*.

Maar al in de Tembu-gemeenschap bleek hij een rebel. Op zijn 23e moest hij van zijn voogd trouwen met een uit-gekozen edele dame, *'dik en waardig'*,

zoals hij haar beschrijft. Hij kwam tot de konklusie dat zijn voogd 'geen demokraat' was en vluchtte, naar Johannesburg.

Nieuw elan

Johannesburg, daar was apartheid. Met werk in de mijnen, de grauwe zwarte voorsteden, de onderdrukking, de ziektes. Typistes, jonger dan hij, die hem hun shampoo probeerden te laten kopen. Een speciaal kopje op het kantoor voor 'de zwarte employeés'. Mandela heeft maanden geen thee gedronken.

In de zwarte woonwijk Alexandra kwam hij in contact met Walter Sisulu en Oliver Tambo, met wie hij goede vrienden werd. Ze discussieerden over het ANC, dat in hun ogen veel te braaf was, ze vormden de *Youth League* die een nieuw elan in het ANC bracht. Het 'one person, one vote' en het konsekwente antiracisme (het: we zijn niet tegen blanken) werden de barrières waarover het ANC in 1945 in een 'overwinningmars' Johannesburg overstroemde. Het was de grootste demonstratie die de stad ooit had gezien.

Nelson Mandela, toen 27 jaar oud, was religieus en anti-kommunist. Kommunisten waren immers tegen Christus; en bovendien was het het kommunistische klasse-standpunt dat, volgens velen in de Youth League, een belemmering vormde voor de eenwording van alle Afrikanen. Want ook al was men tegen alle vormen van racisme, het ging toch in de eerste plaats om het strijden voor afrikaanse rechten. Hij botste herhaaldelijk met kommunisten: vandaar zijn reputatie als 'heethoofd'.

In 1948 werd apartheid wettelijk vastgelegd. Regels, wetten, administratieve en economische maatregelen begonnen met elkaar dat apparaat te vormen dat nu al veertig jaar onbeweeglijk bovenop de zwarte bevolking staat. *'Krankzinnig'* noemde Mandela het. Hij zag maar één uitweg: *burgerlijke ongehoorzaamheid.* Want jaren van aandacht vragen, diplomatie en beleefde verzoeken, hadden blijkbaar geen enkel effect gehad. Op 26 juni 1950 werd door de Youth League, het ANC, het Indian Congress en de Communistische Partij in een 'steer van wederzijdse achterdocht' een nationale protestdag georganiseerd. Die werd een succes. Onder de inmiddels ingevoerde *Communism Act*, een van de meeste ingrijpende apartheidswetten, was iedereen die daaraan meedeed een kommunist gebleken. Kommunist was immers ieder die *'streefde naar het tweevetbrengen van enige politieke, industriële, sociale of economische ver-*

Nelson Mandela, voor zijn gevangenschap (foto: El Weisberg)

THE KING

*anderingen (...) door het bevorderen van rustverstoringen of ongeregelde-
heden, door onrechtmatige daden of nat-
ligheden of door het dreigen met der-
gelijke daden of naligheden'.*

Op reis

Precies dat was wat Mandela, sinds

1952 voorzitter van het ANC in Trans-
vaal, meer en meer begon te doen. Hij
reisde naar dorpen en zwarte woonw-
ijken, waar geen telefoon was, afhanke-
lijk van wie de deur voor hem open zou
doen. Hij praatte met gezinnen in de
Kaapprovincie, Natal en Transvaal. Oli-
ver Tambo reisde soms met hem mee.
Ondertussen deed Walter Sisulu het
meeste werk in de 'zwarte' advocaten-

praktijk van de drie, een overbevolkt
achterbuurkantoor, waar zwarten van
's ochtends vroeg tot 's avonds laat
rijen dik in de gang stonden, achter de
deur waar het bordje 'Mandela en
Tambo' op hing. Op 26 juni 1952 begon -
onder leiding van Mandela - de Defiance
Campaign: het negeren van de apartheids-
wetten. Hiertoe hadden de ANC-ers de
mensen opgeroepen, op alle meetings en
de talloze huisbezoeken. De steden boden
in die dagen een verrassende aanblik:
honderden zwarten marcheerden opgewekt
onder poorten door en over bruggen heen
waar *Europeans only* op stond. Nelson
Mandela, Sisulu en een derde leider
moesten voor de rechter verschijnen,
beschuldigd van kommunisme. Ze kregen
negen maanden voorwaardelijk en een
proeftijd van twee jaar.

Nelson was inmiddels getrouwd: met
de verpleegster Evelyn Ntoko Mase.
Hij had drie kinderen, twee jongens en
een meisje. Ondanks al zijn bezigheden
was hij, volgens huisvrienden, een
toegewijd huisvader. Als hij met zoon
Makgatho een paard-en-wagen tegen-
kwam, vertelde hij over de dieren op
het platteland, waarmee hij was opge-
groeid. Dan klonk een intens verlangen
door naar die vroegere, landelijke
wereld. En triestheid omdat zijn kinderen
moesten opgroeien in een woonwijk
van asfalt en doosjes-huizen en vuilnis-
belten.

Hij werkte ook nog als advocaat. Ook
over zijn rechtszaken doen verhalen de
ronde van flair, bravoure en een kon-
stante verdediging van 'zijn mensen'
op alle manieren: vaak met humor, al-
tijd met waardigheid, nooit met bidden
en smeken. Bij de verdediging van een
dienstmeisje, dat beschuldigd werd
van het stelen van kleren van haar me-
vrouw, viste Mr. Mandela een onder-
broek uit de stapel 'bewijsstukken' en
vroeg de mevrouw recht in haar ge-
zicht of dit haar onderbroek was. De
zich hevig generende dame kleurde en
zei 'nee'. Het meisje werd vrijgespro-
ken.

M-plan

Bijna onafgebroken bleef Mandela, in-
middels vice-voorzitter van het ANC,
'gebanned' waar het zijn politieke werk
betraf. Maar hij bleef studiegroepen
onderwijzen in de townships, bleef
schrijven en zijn speeches werden ver-
spreid. Dit half-illegale werk maakte
deel uit van een door hem opgesteld
plan, naar hem genoemd: het M-plan:
verzet weken en organiseren aan de
basis, in de huizen, op zelfopgezette
buurtschooltjes. Nelson Mandela was
een bekende figuur geworden. Een

blanke passant, gewend aan een Zuid-Afrika waarin zwarten nauwelijks opgemerkt werden, aan steden waarin zwarten onzichtbaar voortschuifden aan de rand van de straten waar ze mochten werken: *'De mensen draiden hun hoofd om. Ik vroeg me af wat daar te zien was. Daar liep, aan de overkant, een man die aandacht trok, die aangesproken werd en begroet, die indruk maakte met zijn persoonlijkheid.'* Het was een zwarte, Nelson Mandela.

Met de oprichting van de *Congress Alliance* - de samenwerking van ANC, SACTU, Indian Congress en andere groeperingen - en het voorlezen (voor het eerst) van de Freedom Charter voor tienduizenden mensen, het zingen van *Nkosi Sikelel' i Africa*, nam de repressie toe. Banningen, vervolgingen en arrestaties waren aan de orde van de dag en de leiders, onder wie Mandela, konden alleen nog ondergrondse functioneren. De spanningen braken zijn huwelijk met Evelyn Ntoko Mase. Zij vertrok naar Natal, voor een vroedvrouwopleiding. Hij probeerde zo vaak mogelijk zijn kinderen op te zoeken.

Hoogverraad

Op 5 december 1956 werden honderd-zeventig mannen en vrouwen in Zuid-Afrika gearresteerd. Onder hen Nelson Mandela, Walter Sisulu en Oliver Tambo. Alle verdachten werden beschuldigd van hoogverraad. Om de aanklacht rond te krijgen had de regering tijd nodig. De verdachten konden tijdens het vooronderzoek weer naar huis, met hun respectievelijke *banning orders*. Het eigelijke proces begon pas in 1958, twee jaar nadat Noamo Winnie Madikizela had ontmoet.

Winnie, jong, preuts en streng opgevoed, zag hem als een gigant. Toen hij opbelde met de mededeling dat hij haar moest spreken - hij wilde hulp van de medewerkers van het ziekenhuis waar zij werkte voor de kollekte voor het ANC, voor de verdediging in het hoogverraadproces schrok ze zich een ongeluk. Hij bleek haar te vertrouwen, misschien omdat ze een kennis was van Oliver en Adelaide Tambo, afkomstig uit Tambo's geboortedorp. Hij vroeg haar niet naar haar politieke opvattingen, ging er simpelweg vanuit dat ze zou doen wat hij haar vragen zou. En dat was ook zo.

Ze hadden nauwelijks iets wat een 'romance' zou kunnen heten. Altijd was Mandela omringd door minsten tien mensen, adviezen uitdelend en dingen regelend. Hij werkte, zegt Winnie, 24 uur per dag en als echtgenoot was hij 'een ramp'. Hij haalde haar op, of liet haar ophalen door een vriend, wanneer

hij tijd had. In haar boek *Part of my soul* beschrijft Winnie hoe ze soms gehald werd om naar hem te kijken wanneer hij aan zijn boks-training deed. *'Dan kon ik toekijken hoe hij zweette. Het kwam niet in hem op om te vragen of ik dat leuk vond.'*

Nelson had Winnie als persoon goed ingeschat. Ook zij vond - en vindt - de strijd belangrijker dan een goed huwelijkleven (ook al heeft ze, in haar leven met Nelson, dat eigenlijk een leven zonder Nelson is, *'de ogen uit haar hoofd gehuld'*, en al vanaf het begin werden ze om de beurt, of tegelijkertijd, gearresteerd. Soms wisten ze dat niet eens van elkaar. Maar er is, schriftje za, een 'eindeloos vertrouwen' tussen ons.

Het is alsof de koning zijn koningin koos. Beiden zijn ze gerelateerd aan belangrijke families: Nelson groeide op met Kaizer Matanzima, tot voor kort 'regeringshoofd' van het 'thuisland' Transkei. De vader van Winnie werd minister van Landbouw en Grondverdeling in dezelfde regering. Beiden hebben ze in politiek opzicht gebroken met deze families, die zich door apartheid laten gebruiken als marionettenleiders.

Beiden zijn ze onverzettelijk, zowel tijdens politieke gebeurtenissen en arrestaties, als in hun dagelijks leven. Hun leven is een grote *Defiance Campaign*. Zoals Nelson tijdens het hoogverraadproces en volgende proces, bleef zeggen wat hij er van dacht - ook al zou hem dat zijn geringe kans op strafverzuiving kunnen laten verspelen - zo ging Winnie de agenten die haar huis doorzochten met haar eigen schoenen te lijf en weigerde ze in de gevangenis het eten te eten dat op een omgekeerde strontemmer werd geserveerd. *'Als een koningin schreef Winnie op de gevangenispoort af'*, beschrijft een ooggetuige een van de keren dat zij gearresteerd werd.

Black pimpermel

De vervolmaking van het Mandelabeeld werd een feit in het begin van de jaren zestig. Nelson was in 1961 samen met de andere beklaagden vrijgesproken van hoogverraad. Hij had zijn eigen verdediging gevoerd, was op grond daarvan werd bewezen geacht dat hij geen communist was. Ook viel hij niet op geweld, of dreigen daarmee te veroordelen: de lijn van het ANC was immers nog steeds die van 'defiance' en massaaktie, maar in geweldloosheid.

Tijdens het proces was men er in het ANC al over eens geworden dat er nieuwe initiatieven moesten volgen. De situatie in Zuid-Afrika werd steeds har-

der en gevaarlijker. Nelson Mandela, de man met de grote leiderscapaciteiten en het ontzagwekkende vertrouwen dat hij was gaan genieten, moest de beweging gaan leiden. En om dat te kunnen doen moest hij onderduiken. Zijn advocatenpraktijk opgeven, gaan leven als een man op wie de politie voortdurend jacht zou maken. Hij werd de *black pimpermel* genoemd naar de *rode pimpermel* die in het Frankrijk waarin jacht werd gemaakt op de adel de nieuwe vergeerders het leven zuur maakte door overal op te duiken in vermommingen, ongreepbaar. Mandela kwam overal, gekleed als chauffeur, pompbediende of fabrieksarbeider, maar voornamelijk als chauffeur. De acteur Cecil Williams liet zich door hem vervoeren en als hij uitgestapt was kon Mandela de auto 'terugbrengen naar de garage', een illegale meeting. Tijdens een van deze eskapades haalde hij Winnie op, die hem in eerste instantie ook niet herkende.

Hij schreef brieven aan de regering, kreeg nooit antwoord, organiseerde stakingen, schreef meer brieven en kreeg weer geen antwoord. Was geweldloosheid nog wel de weg? Umkhonto kondigde zich aan in 1961, met deze verklaring:

'Het geduld van het volk is niet eindeloos. Er komt een tijd in het leven van elke natie dat er slechts twee keuzes overblijven: zich overgeven of wekken. Die tijd is nu aangebroken in Zuid-Afrika.'

Nelson Mandela werd *First Commander*. Voortaan zou er met wapens gevochten worden: vooralsnog alleen op het gebied van de sabotage, het schade toebrengen aan materiële zaken. Zou de regering dan nog niet luisterteren?

Nelson Mandela vond de geweldsbepaling heel moeilijk. In die tijd was hij bedroefd, al bepleitte hij de noodzaak in volle overtuiging.

Als een motor

In 1962 kwamen twaalf jonge mensen bij elkaar in Durban, Natal. Zij vormden de Durban-groep van Umkhonto. Er zou een - natuurlijk illegale - vergadering zijn. Vlak voor het begin van de vergadering stopte een auto met chauffeur voor het huis waar men wachtte. Een man stapte uit die zijn chauffeursjasje uittook en zijn pet afdeed. Toen hij weer naar buiten kwam en het uniform weer aantrok en wegred, was er met de twaalf iets gebeurd. Kumar Sanjay, die een van hen was, beschrijft dat als volgt: *'We waren opgewonden, er stond iets te gebeuren. Maar het was nog wat vaag. Tegen de regering moest gevochten worden,*

dat wisten we wel - maar er was niet dat bewustzijn dat je nu overal aantreft onder jongeren in Zuid-Afrika. Op die zaterdagmiddag - het was de eerste keer in mijn leven dat ik iemand zag die zoveel hoop, zoveel inspiratie kon samenballen in zijn persoon. We voelden allemaal... ja, warmte. Menselijkheid. Kracht. Dit is een leider. Hij werkte op ons als een motor. Hij hoefde niets te dikteren, ons niets te kommanderen. Dad deed hij niet. Hij praatte gewoon. En we waren helemaal niet bang om hem vragen te stellen. Hij straalde vrouwen uit. En menselijkheid, dat boven al.'

De maandag daarop las Zuid-Afrika, waarvan het grootste deel ontzet, de koppen in de krant: 'Black Pimpernel arrested'.

Sinds die dag, 5 augustus 1962, heeft Nelson Mandela de gevangenis niet meer verlaten. Veroordeeld tot vijf jaar wegens sabotage, als leider van Umkhonto, werd Mandela in 1963 nog een keer veroordeeld als beklaagde in het Rivonia-proces: het proces tegen de hele ANC-top, die gearresteerd was tijdens een overval op de farm van een van de - blanke - leden in het dorp Rivonia. Alle beklaagden kregen levenslang. Het was de tweede grote klap die de verzetsbeweging te verwerken kreeg.

Je zou verwachten dat, na 26 jaar afgeslotenheid van de buitenwereld, de leider Mandela inmiddels een beetje in het vergeetboek zou zijn geraakt. Het tegendeel is gebeurd. En daar heeft de Zuidafrikaanse regering, gek genoeg, hard aan meegewerkt.

Zoals apartheid eerst van een religieuze anti-kommunist een 'kommunistische terrorist' maakte, zo heeft ze van een man die moest verdwijnen een levende legende helpen maken. Zijn gevangenschap, de langste politieke gevangenschap van Zuid-Afrika, is symbolisch geworden voor de onvruchtbaarheid van het Zuidafrikaanse volk. De eenzame verbanning van Winnie, zonder echtgenoot en onder tegenlagen, is al evenzeer symbolisch geworden voor het leven van alle zwarte Zuidafrikaanse vrouwen, van wie zoveel niet met hun man samen mogen leven, wie het onmogelijk wordt gemaakt hun kinderen een veilig huis en een goede opvoeding te geven.

Zindzi en Zeni

De twee kinderen van Nelson en Winnie, Zindzi en Zeni, hebben in hun leven ook een politieke rol gekregen en die vervuld. Zindzi, de schrijfster, is de woordvoerder en vertegenwoordigster van de familie in Zuid-Afrika. Toen

Nelson in 1985 vrijlating aangeboden kreeg door Botha, als hij de gewapende strijd maar af zou willen zweren, was het Zindzi die zijn antwoord op het aanbod voorlas: *'Mijn vader zegt: ik ben zeer gesteld op mijn eigen vrijheid, maar mijn zorg gaat nog meer uit naar uw vrijheid. Teveel mensen zijn gestorven sinds ik de gevangenis ben ingegaan. Teveel mensen hebben geleden om hun vrijheidsliefde. Ik heb verplichtingen aan hun weduwen, hun wezen, hun moeders en hun vaders, die getreurd en gehuild hebben. Ik ben niet de enige die geleden heeft in deze lange, eenzame, verspilde jaren. Ik heb het leven niet minder lief dan u. Maar ik kan mijn geboorterecht niet verkopen om vrij te komen. Ik zit in de gevangenis als vertegenwoordiger van het volk en van uw organisatie, het ANC, dat verboden is. Wat voor vrijheid krijg ik aangeboden wanneer de organisatie van het volk verboden blijft? Wat voor vrijheid krijg ik aangeboden, wanneer ik de kans loop gearresteerd te worden op grond van de pasjeswetten? Wat voor vrijheid krijg ik aangeboden om in gezinsverband te leven met mijn dierbare vrouw, die in Brandfort in ballingschap moet blijven wonen? (...)*

Alleen vrije mensen kunnen onderhandelen (...).

Mijn vader zegt', zei Zindzi voor een doodstille menigte, 'Ik kan en wil geen enkele verbintenis aangaan op een moment dat ik en u, het volk, niet vrij zijn. Uw vrijheid en de mijne kunnen niet los van elkaar staan. Ik zal terugkeren.'

Zindzi is het Afrikaanse meisje, dat opgroeide zonder vader en met een moeder die haar niet naar school mocht brengen, dat opgroeide onder onmogelijke omstandigheden en zelf onder onmogelijke omstandigheden kinderen kreeg. Het meisje dat toch haar ta-

lenten ontwikkelde en schrijfster werd. Zeni, de andere dochter van Nelson en Winnie, zette de koninklijke lijn voort en trouwde met een prins uit Swaziland. Zij en haar man, in het bezit van diplomatieke paspoorten, zijn de diplomaten van de familie en reizen naar het buitenland om daar de vele prijzen en ere-doktoraten voor Nelson en Winnie in ontvangst te nemen.

Uit zijn eerste huwelijk heeft Nelson alleen nog een dochter over. Zijn twee zoons, Makgatho en Thembekile, zijn gestorven. Het nieuws van de dood van Thembi hoorde hij op *Robben Island*. Walter Sisulu heeft die nacht met hem, samen zwigend zittend in zijn cel, doorgebracht.

De waardigheid waarmee Nelson zijn gevangenschap, waarmee Winnie haar verbanning, de pesteringen, verdragen heeft, de onverzettelikheden waarmee zij beiden tot op de dag van vandaag het systeem uitdagen - de winkels en telefooncellen, de kantoren van het ballingsoordje Brandfort staan nu open voor de waartens omdat Winnie gewoon naar binnen ging en bleef gaan - worden bezongen in talloze liederen, verteld in familiegesprekken door ouders aan hun kinderen, worden gevat in gezegdes: *'Als Mandela dit alles verdragen kan, waarom wij dan niet?'*, zeggen mensen dagelijks tegen elkaar.

Gewapende strijd

En er is nog iets. Als eerste commandant van Umkhonto is Mandela de personifikatie geworden van de gewapende strijd, de strijd met alle middelen voor de totale afbraak van het apartheidssysteem. Was dat in 1962 nog een opwindende nieuwigheid, in de jaren tachtig is deze onverzettelikheden

Mandela in Algiers - op zoek naar militaire steun

het gevoel dat de jeugd beheerst. Mandela is weliswaar nu - 18 juli - zeventig, maar dit maakt hem tot de identifikatiefiguur voor de jongeren. Het waren jongeren, duizenden, die in 1985 naar Pollsmoor - de gevangenis optrokken om te demonstrenen voor zijn vrijlating. Het zijn jongeren die zijn naam op muren schrijven, zoals in Soweto: 'Mandela is with us still'. 'We hebben de tintjes en parken, die we in de townships hebben aangelegd, naar Mandela genoemd', vertelt Christy Ntuli, een SAYCO-jongere uit Durban. 'In Soweto is een Nelson Mandela street en in Kwamashu een Mandela High School. De Boeren komen langs, ze schilderen de muren over of vernielen de parken. Ze hebben het er druk mee. Maar ze hebben hun hielen nog niet gelicht of de mensen komen de zaak weer herstellen. En Winnie Mandela heeft een Mandela soccer team opgericht.' Lachend: 'Het duurde lang voordat de politie en Inkatha het doorhadden. We hebben veel plezier van ons park gehad!'

En Karima Semaar, ook van SAYCO, twintig jaar oud: 'Mandela's name is all over South Africa. De grammofoonplaat Free Nelson Mandela, die natuurlijk verboden is, is enorm populair. Overal lopen mensen met de Free Nelson Mandela-button. De campagne voor zijn vrijlating is de best lopende campagne van allemaal.' Kumar Sanjay: 'Er zit logika in. Jongeren die zich in 1976, met de Soweto-opstand, zijn gaan verzetten tegen hun 'bantoe-onderwijs' - dat de geschiedenis voor hen verborgen houdt - gaan vragen stellen. Ze horen dat wat zij

doen niet op zichzelf staat, dat er een geschiedenis is van verzet. Dat de voorouders vochten tegen de bezetters, dat het ANC werd opgericht in 1912. Ze gaan zich verdiepen in de geschiedenis van het ANC en van de gewapende strijd. Ze komen Mandela's naam tegen. Biografieën en toespraken gaan van hand tot hand. Ze zien hun eigen geschiedenis in het leven van Mandela, in alle opeenvolgende fasen. Ze zien dat de opvattingen van de beweging, van geweldloosheid naar alle middelen en van Afrikaans nationalisme naar samenwerking van iedereen die tegen apartheid is, gelijke tred houden met de ontwikkeling van Mandela's opvattingen. Ze horen hoe hij zich gedraagt in de gevangenis, hoe zelfs de blanke bewakers hem respecteren.'

How to speak

Een medegevangene op Robben Island, Mac Maharaj, gaf de invloed van Mandela op 'zijn' volk als volgt weer, in een gedicht dat ooit geschreven is voor Chief Luthuli:

*Bounded
You gave me knowledge
of Freedom*

*Silenced
You taught me how
To speak*

Op Robben Island, waar het lezen van een binnengesmokkelde krant je al op zes dagen zonder eten komt te staan, is Mandela blijven spreken. En niet als

een gevangene: hij pleegt de jonge bewakers vaderlijk bij hun voornaam aan te spreken en ze als de racistische jonge blagen die ze zijn, terecht te wijzen. Hoe furieus ze daar ook van geworden zijn; ze zijn er inmiddels aan gewend.

Hij citeert de gevangenisreglementen zodra de gevangenisleiding zich er niet aan houdt, bewerkt de buitenlandse bezoekers en binnenlandse gevangenisinspektors. Dus is hij ook de aangewezen persoon om voor de belangen van de andere gevangenen op te komen - die hem dan ook allemaal, aldus Mac Maharaj, zien als hun vertegenwoordiger. Ook de gevangenen van rivaliserende politieke groeperingen, ook de gewone delinquenten. **In de gevangenis is Mandela wat hij in een vrij Zuid-Afrika zou zijn: de natuurlijke leider van een natie, van alle mensen, niet die van een bepaalde groep.**

Leader of an entire nation. Zelfs de tsotsi's erkennen dat. De tsotsi's, de gangsters van de townships, Zuid-Afrika's verloren jongeren die roven, moorden en terroriseren in hun eigen gemeenschap, kregen Mandela's dochter Zindzi een keer te pakken. Toen ze hoorden wie zij was, lieten ze haar gaan. En dat wil wat zeggen.

Evelien Groenink
Mona Badelo
Fulco van Aurich

INTERVIEW MET AZIZ PAHAD VAN HET ANC WETEN DE GEHEIME DIENSTEN MEER VAN DE DOODS-ESKADERS?

Zuid-Afrika heeft er twee jaar noodtoestand opzitten, en op 10 juni wordt die vrijwel zeker verlengd. Want het is een krachtig wapen gebleden om de oppositie gedeeltelijk het initiatief uit handen te nemen en de buitenwereld de indruk te geven dat 'alles onder controle is'. Mede dankzij de censuur vernemen we weinig van wat er aan verzet plaatsvindt, en hoe het ANC er op dit moment voorstaat. Met Aziz Pahad van het National Execu-

tive Committee (dagelijkse leiding) van de bevrijdingsbeweging spraken wij in Londen over de aanslagen op ANC-mensen, de internationale erkenning, de gewapende strijd, de discussies over de toekomstige grondwet.

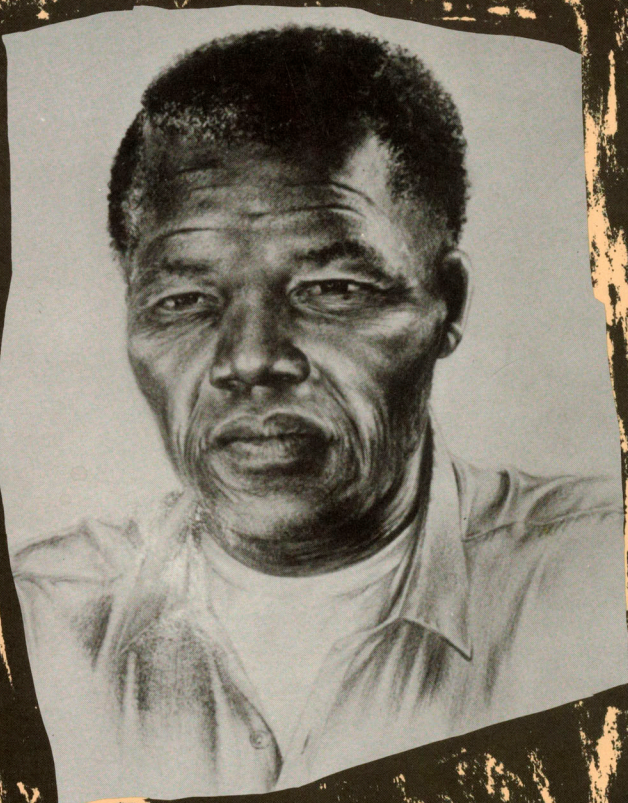
Wat voor uitwerking hebben de recente aanslagen op ANCvertegenwoordigers op de positie van het ANC internationaal?

Pahad: 'Je moet eerst de aard van de

aanslagen karakteriseren. Twee maanden geleden verklaarde minister van Defensie Magnus Malan dat zijn troepen het ANC overal zouden weten te vinden en uitschakelen. Daarmee bevestigde hij een politiek waar Pretoria al jaren mee bezig is in de frontlijnstaten. Nieuw is echter dat Zuid-Afrika's paramilitaire troepen erin zijn geslaagd hun operationele gebied tot in Europa uit te breiden. Het regim gaat er kennelijk vanuit dat de bevriende Europese staten hierop niet zullen reage-

ZUIDELIJK AFRIKA NIEUWS 155

SOLIDAIR MET DE VRIJHEIDSSTRIJD
2 maandenlijks blad van de AABN februari 1989

Zuidelijk Afrika Nieuws
wordt
de Anti-Apartheidskrant!

NELSON MANDELA NU
HOE STAAT HET ANC ERVOOR?
MARECHAUSSEES NAAR NAMIBIË

NAMIBIE EINDELIJK VRIJ?

Vlak voordat dit blad op de pers ging werd bekend dat P.W. Botha is teruggetreden als leider van het apartheidsbewind. Zijn tijdelijke opvolger als partijleider, F.W. de Klerk was direct in een fikse vechtpartij verwekt met andere apartheidskopstukken als Pik Botha, Heunis en Vlijoen. En het regent gelijk bespiegelingen over de mogelijke veranderingen. Veranderingen in de apartheidspolitiek? Welke zichzelf serieus nemende politikus gelooft daarin? De ene keer halen de racisten het geweer uit de foedraal, de andere keer bieden ze met een ijskoude glimlach 'hervormingen' aan. We zullen alleen moeten wennen aan een andere kop op het televisie-journaal.

Maar terug naar belangrijker zaken. Met de ondertekening van het akkoord tussen Angola, Zuid-Afrika en Cuba in Brazzaville is de bevrijding van Namibië enkele reuzenschreden dichterbij gekomen. Op 1 april moet onder toezicht van de Verenigde Naties (die een Untag-vredesmacht met een bescheiden Nederlands aandeel naar Namibië sturen) een begin worden gemaakt met de uitvoering van VN-resolutie 435 die het pad moet effenen voor onafhankelijkheid van Namibië na vrije verkiezingen. Helaas is alleszins de vraag gerechtvaardigd hóe vrij de zo door de Zuidafrikaanse bezetting geteisterde mensen in Namibië zich in het stemhokje kunnen voelen. De in moordpartijen gespecialiseerde Zuidafrikaanse leger- en politieënheden zijn nu al actief campagne aan het voeren onder het motto: stem niet op SWAPO, dan zullen wij u beschermen. Er zijn nog legio andere problemen. Neem nu de situatie van Walvisbaai, de enige zeevaardige (en dus economisch uiterst belangrijke) haven van Namibië. Een Zuidafrikaanse enklave, die door Pretoria nu tot een militair fort wordt omgebouwd. Niets wijst erop dat Pretoria, zoals onder meer de bevrijdingsbeweging SWAPO heeft geëist, bereid zal zijn Walvisbaai over te dragen in de handen waarin

NELSON MANDELA NU

Velen zullen verbaasd naar dit portret staren. Ziet Nelson Mandela er werkelijk zo uit?

Op zich niet vreemd. Van de charismatische ANC-leider, al 26 jaar achter de tralies van de apartheid, circuleerden

oude foto's. Een anoniem gebleven schilderess slaagde erin om op aanwijzing van Winnie Mandela en de familie-advokaat Mahomed Ayob een zeer natuurgetrouw beeld te creëren, dat wij u niet wilden onthouden.

het hoort: die van de bevolking van Namibië.

Bij alle scepsis moet echter het optimisme overheersen. Want de onafhankelijkheid van Namibië (na meer dan een eeuw van koloniale overheersing door Duitsland en Zuid-Afrika) is een geweldige overwinning voor de zwarte bevolking van dat land, en een enorme stimulans voor de vrijheidsstrijd in Zuid-Afrika.

De SWAPO vecht, en kan de overwinning behalen. Maar de bevrijdingsbeweging zal de steun van de internationale gemeenschap daarbij keihard nodig hebben. De Nederlandse regering kan zich van haar beste kant laten zien door het democratische proces niet alleen via het sturen van marechaussees voor de vredesmacht, maar ook middels omvangrijke financiële steun aan SWAPO te bevorderen. De Nederlandse solidariteitsbeweging heeft inmiddels besloten om in juni een landelijke (inzamelings)actie te voeren voor SWAPO en ANC. Want zo zit het: vandaag komt Namibië vrij, morgen volgt Zuid-Afrika.

Fulco van Aurich

ZUIDELIJK AFRIKA NIEUWS

Verschijnt zes keer per jaar

Februari 1989

(let op: laatste nummer, zie voor nieuws over de opvolger *De Anti-Apartheidskrant* elders in dit blad)

REDAKTIE: Fulco van Aurich
(eindredakteur)
Jan Pieter de Jeu
Pim Juffermans
Bart Luiरिक
Judith Meyer
Ruud Vlek

VERDER DANK AAN: Caroline Boone
(omslag), Gonny Hagelen, Tonja Nijenhuis, Opland, Karel Roskam, Iruvia Zimmer (lay-out)

ANTI-APARTHEIDS BEWEGING
NEDERLAND
Lauriergracht 116
1016 RR Amsterdam
Giro 580900, tel. 020-267525

Druk- en zetwerk: SSP, Amsterdam